

(*Streptopelia decaocto* L.), яка далі активно розселилася в Північно-Східному напрямку, ставши звичайним видом для багатьох країн. Щедрик Південну Європу почав інтенсивно заселяти у другій половині XIX століття [3]. Проте, на початок XX століття його ареал був обмежений лише країнами Середземномор'я, а з середини століття він інтенсивно розселявся на північ та схід. Наприклад, вперше в Білорусії його зареєстрували в 1950 році в м. Брест, а вже до 80-х років він окупував всю країну. Приблизно в цей же період щедрик з'явився у Східній Прибалтиці, потім у Фінляндії. Перші достовірні знахідки виду в Ленінградській області відносяться до 1960 року [2].

У Східній Україні щедрик, напевно, з'явився в 60-х роках, оскільки вже наприкінці 1970-х навколо Києва гніздилися окремі пари. Вперше вокалізацію самців у містах Черкаси та Канів відмітили у 1999 році (відповідно, одного та трьох самців), пізніше реєстрували й гніздування [1].

У м. Полтава нами sameць відмічений 3.07.2015 р. у мікрорайоні «Лісок», де він активно співав на вершині пірамідальної тополі (ймовірно вид в області з'явився значно раніше, це лише перша достовірна реєстрація).

Нинішній ареал щедрика охоплює західну і центральну Європу (на північ до Санкт-Петербурга, на схід до центральних областей України), північно-західну Африку, Азорські та Канарські острови, Туреччину та Сирію. У північних районах зони поширення вид перелітний, в південних — осілий, частково кочовий. В Україні — гніздовий птах західних областей Карпат, центральних районів Полісся та Лісостепу [4]. Розселення на схід продовжується.

Література

1. Гаврилюк М.Н. О гнездящихся воробьиных птицах Черкащины. Беркут. Том 13. Вып.1., 2004. — С.18-22.
2. Носков Г.А., Шапов С.В. Канареечный вьюрок *Serinus serinus* в Ленинградской области // Русский орнитологический журнал 2009, Том 18, Экспресс-выпуск 515: 1703-1706.
3. <http://www.animalsworld.info/content.php?idart=2164>.
4. <http://bird-ukraine.pp.ua/index.php/svit-ptakhiv-ukrainy/ptakhy-lisiv/139-serinus-serinus>.

ПРОФЕСОР-БДЖОЛЯР І.І. КОРАБЛЬОВ (1871-1951): ПРОФЕСІЙНА ТА НАУКОВА БІОГРАФІЯ ПОЛТАВСЬКОГО ПЕРІОДУ ЖИТТЯ

Самородов В.М.¹, Чеботарьова Л.В.²

¹Полтавська державна аграрна академія

²Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського

Десятого лютого 2016 року виповнилось 145 років від дня народження відомого вченого з бджільництва світового виміру, знаного педагога, професора та творця нового типу вулика, який одержав назву «український» — І.І. Корабльова. Його життя та діяльність були пов'язані з Полтавщиною. Та нажаль ці віхи біографії Іполита Івановича практично не знайшли свого висвітлення. Тож ювілейна річниця дозволяє нам заповнити цю прогалину.

Бджільництвом Іполит захопився ще у 12 років. Навесні 1883 року його батько приніс з лісу дві колоди (дупла) з роями бджіл. Він поставив їх в саду і проголосив, що це його подарунок синові. З тих пір і до кінця свого життя (7 липня 1951 р.) молодший Корабльов не розлучався з божими комахами.

Спершу це були спостереження за тим, як вони живуть та літають, як відпочивають взимку. Згодом, отримавши середню та вищу спеціальну освіту Іполит Іванович заглибився у вивчення бджільництва, став викладати його засади як вчитель низки сільськогосподарських училищ. Коли він вперше побачив рамковий вулик, то зрозумів, що цей винахід людської думки потребує всілякого опанування та більшої пропаганди. Тож не дивно, що професійно освіченого та цілеспрямованого фахівця помітили і зарахували на посаду молодшого інструктора з бджільництва та шовківництва Департаменту землеробства. Саме у цій іпостасі навесні 1902 року його було направлено до Полтавської губернії. На нього були покладені обов'язки сприяти поліпшенню бджільництва [3].

Спершу Іполит Іванович почав жити на Лохвиччині. На той час це був головний осередок медової галузі нашого краю. Місцем мешкання та праці І.І. Корабльова стала знаменита на той час Жабківська нижча сільськогосподарська школа.

Слід нагадати, що Полтавщина із давніх-давен була першопрестольним бджолярським регіоном України. Тож перше, з чого почав молодий фахівець, було обстеження усього пасічного господарства величезної губернії. На це він витратив досить багато снаги та часу. І.І. Корабльов довів, що на Полтавщині у той час існувало 18 799 пасік, які обіймали 294 680 бджолосімей [2]. Та на жаль 93% комах утримувались в колодах. Лише 7% становили рамкові вулики. Останні були зосереджені на пасіках великих землевласників, переважно таких, як Кочубеї та Милорадовичі [3].

Все це привело І.І. Корабльова до думки, що бджолярська галузь ведеться дуже примітивно і потребує своєї нагальної перебудови. Разом із цим, Іполит Іванович з'ясував, що селянам не вистачає професійних знань, вони не мають спеціального пасічного інструменту, а надто їм бракує високопродуктивних медодайних угідь.

Реалізації цих стратегічних планів І.І. Корабльова сприяв його переїзд до Полтави, та вступ до Полтавського сільськогосподарського товариства [3].

Цьому професійному об'єднанню І.І. Корабльов прислужився як вмійлий організатор та ерудований фахівець [3].

У жовтні 1902 року І.І. Корабльов виступив на засіданні Товариства з доповіддю предметом якої було створення при ньому відділення бджільництва або самостійного Полтавського товариства бджолярів. І вже у 1903 році за цією ініціативою було відкрито відділення бджільництва, яке згодом, від 1909 року було перетворене на самостійне Губернське товариство бджільництва [3].

На першому зібранні відділення 26 березня 1903 року І.І. Корабльова було обрано секретарем цього підрозділу [1]. Обіймаючи цю посаду він від імені Товариства почав вести активну просвітницьку роботу. Це було читання лекцій у різних повітах губернії, надто на Зіньківщині, Кобеляччині, Прилуччині. При цьому Іполит Іванович пропагував рамкові вулики, показував як перевести до них бджіл із дуплинок. І.І. Корабльов закликав селян всіляко вчитися бджолярській справі. Він добився продажу

рамок, вошини та спеціального реманенту у яких тоді була гостра потреба у магазині, який утримувало відділення садівництва Товариства. Іполіт Іванович приймав постійну участь в організації бджолярських куточків на губернських сільськогосподарських виставках. Його нагальною справою тих років стало створення мабуть першої на теренах України «карети-виставки» — пересувного фургону де були представлені наукові засади ведення бджолярської галузі, необхідний інструмент, література, гербарій медоносних рослин та їх насіння. Це було значне надбання І.І. Корабльова, девізом якого у цій царині стали пророчі слова, які не втратили своєї актуальності й дотепер: «необхідні бджоляру знання... важливо проводити в народне середовище».

У 1905 році І.І. Корабльов був ініціатором скликання Першого з'їзду бджолярів Полтавської губернії, для якого розробив спеціальне положення [3]. Крім цього, тоді ж, Іполіт Іванович запропонував створення артільної пасіки членів відділення. При ній він започаткував курси, на яких читав лекції із теорії бджолярства.

У квітні того ж 1905 року І.І. Корабльов виступив з пропозицією про відкриття Дослідної пасіки. Згодом вона була створена на базі господарства члена відділення К. Нікуліна, який не тільки представив для цього власну пасіку, а вів на ній спостереження згідно із програмою, яку розробив для цього І.І. Корабльов.

Нагальною мрією полтавського періоду життя Іполіта Івановича була організація власного друкованого органу з бджолярської галузі. Але це вимагало відповідних та не малих коштів. Ось чому коли у 1906 році почав видаватися перший вітчизняний журнал «Бжільництво», І.І. Корабльов став його постійним автором.

Тісна співпраця об'єднувала І.І. Корабльова із журналом Полтавського сільськогосподарського товариства «Хуторянин». Іполіт Іванович скоріш за все входив до складу редколегії цього визначного часопису. Він надрукував на його шпальтах 39 публікацій, дав 85 відповідей його читачам. Коли у 1915 році журнал першим почав друкувати його фундаментальну працю «Пчеловодство» (1915, 1916, 1917 рр.), то редакція так охарактеризувала її автора: «И.И. Кораблев состоит нашим давнишним сотрудником и достоинство сочинений его хорошо известно всем нашим читателям». Від 1909 і по 1917 рік включно І.І. Корабльов вміщував свої фахові начерки у «Календаре «Хуторянина».

Така плідна діяльність Іполіта Івановича була взята до уваги Департаментом землеробства, який з 1 вересня 1907 року призначив його викладачем бджільництва та шовківництва Уманського середнього училища садівництва і землеробства (нині Уманський національний університет садівництва).

Почався новий, не менш значущий 44-річний етап життя І.І. Корабльова, який приніс йому Всеслов'янське визнання та славу. Та першим його пошанували полтавці, які 21 листопада 1907 року в засіданні відділення бджільництва за значний внесок у розвиток цієї галузі на Полтавщині обрали І.І. Корабльова своїм почесним членом.

Вїхавши з Полтави, І.І. Корабльов не поривав своїх зв'язків із нашим містом. Він активно брав участь у губернських сільськогосподарських виставках, залишався членом артільної пасіки, був постійним автором вже згаданих видань.

Розпочата на Полтавщині пошукова робота І.І. Корабльова з випро-

бування різних систем вуликів і конструкції на їх основі кращого, увінчалась його фаховою перемогою. Адже у 1918 році на Всеукраїнському з'їзді пасічників було затверджено його модель вулика, яка отримала назву «український».

Як бачимо полтавський період життя нашого уславленого бджоляра був вагомим та плідним, залишив яскравий слід у розвитку національної бджолярської науки.

Література

1. Деятельность сельскохозяйственных обществ // Хуторянин. — 1903. — №15. — С. 328-329.
2. Кораблев И. О состоянии пчеловодства в Полтавской губернии // Хуторянин. — 1903. — № 10. — С. 206-208.
3. Самородов В.М., Кигим С.Л. Полтавське сільськогосподарське товариство (1865-1920 рр.): історія, звитяги, першопостаті / Наук. ред. В.М. Самородов. — Полтава: Дивосвіт, 2015. — 160 с.

БІОЛОГО-ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИДОВИЙ СКЛАД ВОДНИХ ТА НАВКОЛОВОДНИХ КЛОПІВ (INSECTA, HETEROPTERA) УРБООКОКОМПЛЕКСІВ МІСТА ПОЛТАВИ ТА ЙОГО ОКОЛИЦЬ

Тертишник Є.І.¹, Паляниця О.В.²

¹Полтавський міський багатопрофільний ліцей №1 імені І.П. Котляревського

²Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Водні клопи поряд з комахами інших рядів, які розвиваються у воді, без сумніву, відіграють певну роль у житті водойм і мають важливе значення у біоценозах і кругообігу речовин. Будучи хижаками, які, як правило, не мають вузької харчової спеціалізації, вони відіграють роль санітарів у водоймах.

Ряд видів знищують личинок і лялечок комарів та гедзів у воді. У товщі води на личинок двокрилих нападають водні клопи *Neromorpha*, а на її поверхневій плівці лялечки та імаго комарів слугують здобиччю для водомірок *Gerrhogorpha*. Вони визнані багатьма авторами в якості регуляторів розмноження гнусу в їх природних умовах і рекомендовані для використання у біологічному контролі, особливо там, де неможливо використати інші методи боротьби [3]. Деякі дослідники вважають водних клопів особливо небезпечними ворогами личинок комарів і корисними для людини комахами [3]. Особливо значною є їх роль у обмеженні розмноження малярійного комара. В місцях масового виходу комарів водні клопи у природі помітно знижують чисельність останніх. Ряд видів водних клопів розглядаються як природні регулятори чисельності моллюсків — переносників гельмінтів, які сприяють очищенню від них водойм [1].

Деякі види за сприятливих умов добре розмножуються і досягають великої чисельності. Імаго і особливо м'які слабо склеротизовані личинки водних клопів є гарною кормовою базою і інколи відіграють значну роль у живленні безхребетних і хребетних водних і навколоводних тварин. Є відомості про знаходження деяких водних клопів у шлунках різних риб, земноводних і птахів [4].